

Anglia közelkeleti törekvéseire. Élénken figyeli az angol politikának azokat a szándékait, melyek az arab világot akarják feltüzelní az olaszok és németek ellen. Eden közelkeleti útját ebből a szempontból ítélik meg Berlinben és Rómában, képmutatásnak jellemezvén az angol külpolitika és hadviselés arabbarát törekvéseit. Ugyanígy figyelik az Irakban történő angol csapatmozdulatokat, melyek nyilván Francia-Szíria sorsával kapcsolatosak.

Miközben a háború állása ilymódon nagyjában változatlan maradt, Hitler ismét szükségesnek tartotta, hogy szóljon a német közvéleményhez. December 10-én tartott nagy beszédét a munkássághoz intézte. Háborúját úgy jellemezte, mint a szegény emberek, a szegény nemzetek háborúját a plutokrata-kapitalista világ ellen. Egész beszédét áthatotta a szociális hangulat. A német vezér e vonatkozásban új színben jelentkezett és politikájának újabb értelmet adott. Beszéde azért annyira jelentős, mert éppen a munkássághoz intézte azt, a munkásság vágyai és szájaíze szerint, mert hiszen ebben a háborúban a munkásság kitartásáé a legnagyobb szerep. A német politika is ezért tulajdonít olyan jelentőséget a munkásságnak, hiszen a háború csapásait leginkább a munkásság érzi meg.

GOGOLAK LAJOS

MAGYAR RÁDIÓFELADATOK

KELET-MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY egy részének visszacsatolásával hazánk hamarosan elérí a 600.000-es rádióelőfizetői létszámot. Ez a létszám elég tekintélyes, de a tizenhárom és fél millió lakossághoz mérten még mindig csekély. Eddig a havi szaporulat körülbelül 6000 előfizető volt az erdélyrészi visszatérés előtt. Nyilvánvaló, hogy ezt a szaporodást fokozni kell. Az országnagyobbodás a rádiózás terén is új és megvitásra érdemes feladatokat tűz a magyarság elé. E tennivalók részben a szervezésre és terjesztésre, részben a műsorszerkesztésre és a műsoranyag megalkotására vonatkoznak.

A szervezés terén első és talán legérdekesebb kérdés, hogy kell-e hazánkban önálló vidéki állomás s ha igen, hol, milyen jellegű és mennyi? Kétségtelen, hogy kiemelkedő vidéki városok nagy örömmel, hatalmas becsú vágygal gondolnak önálló műsorú saját rádióállomásra. Volt idő a műsorszóró rádiózás történetében, midőn ezt a vágyat Európaszerte buzgón és sűrűn teljesítették. A „helyi adó“ korszaka volt ez, melyben még sok detektoros. vevőkészülék mellett csak a helyi, vagy körzeti adó jó vételére alkalmas lámpás készülékek adták a többséget. A távolsági vevők, a kis és nagy szuperek azonban ezt a helyi, körzeti jellegű rádiózást alaposan megváltoztatták. A nagy- és óriásadóállomások elszaporodása kiemelte a rádióhallgatók legnagyobb részét a körzeti vételből; a rövid-, közép- és hosszúhullámra egyaránt beállítható új vevőkészülékek már nem is országos, nem is világ-részi, hanem úgyszólván az egész földkerekségre szóló vételi lehetőséget nyújtottak. A helyi, körzeti stúdió így elvesztette korábbi jelentőségét. Az önálló vidéki műsorok mindjobban háttérbe szorultak; előbb csoportokba vonták össze őket a németeknél, franciáknál, olaszoknál és angoloknál egyaránt, majd egyszerűen két főműsört teremtettek, ami lényegében két párhuzamos országos műsört jelent. Nem lesz érdektelen itt megemlíteni, hogy az olaszok meg az angolok a most folyó háborúban már csak hullámhosszakkal és nem városnevekkel jelölik műsoraikat. Mindebből azt a meg-

állapítást vonhatjuk le, hogy Budapest II. 100 kilowattra emelése nálunk nemcsak a teljes párhuzamos műsorok kérdését oldja meg, hanem arra is világos feleletet ad, hogy önálló vidéki műsorokra a mi kis országunkban nincs semmi szükség. Kellenek új közvetítő állomások olyan helyeken, hol a két nagyadó vétele nem lesz megfelelő, mert hiszen a teljes besugárzás velük sohasem lehetséges, egyes területek mindig megkívánnak kisebb közvetítő adókat. Ha az egyik nagyadó Budapesten, a másik valahol Debrecen táján kerül működésbe, a hangbesugárzásban sikerül elérni a legkedvezőbb helyzetet.

Feltűnő jelenség, hogy az emberek még a rádió korában sem szokták meg a távolságok eltűnését. Lépten-nyomon olvashatunk és hallhatunk vélekedéseket különleges helyi kultúrákról, melyeknek önálló műsorú rádió-állomás kell a regionalizmus hívei szerint. A megszállt országrészek visszakerülése felszította megint e régebbi törekvéseket, melyek külföldi példákra nálunk is mutatkoztak tíz évvel ezelőtt. A műsorszóró rádiózásban akkortájt burjánzottak mindenütt az úgynevezett „sajátos“ helyi kultúrák, bő tájszólás-irodalommal és tájszólás-dalköltészettel. Ez a rádiókorszak valósággal tenyésztette a tájszólás-írókat és különös örömét lelte abban, hogy valamely országzugban néhány aüig-alig értett tájszólás-költészeti terméket, helyi szokást felfedezhetett. Nálunk az ország kicsisége ellenére is akadtak ilyen óhajások régebben; az ország megnagyobbodásával ismét fel-felüti fejét ez az elkülönülő szellem. A fejlődés során az államok politikai és gazdasági vezetése egyre központosuk, a helyi színezetű kultúrák viszont mindjobban öntudatosodtak és önálló műsorú állomásokat követeltek. A törekvés tagadhatatlan sikerekkel járt, de virágkora csak rövid ideig tartott. A jól vezetett, mindenre ügyelő központi rádióműsor csakhamar felszedte az értékeesebb műsorszámokat s a rádioregionalizmus összezsugorodott. Így lenne nálunk is, hiszen vidéki helyi kultúráink lélekzete igazán nem futja napi tizennyolcórás műsorokra. A rádióállomás nem olyan helyi jellegű, mint valamely királyi tábla, hadtestparancsnokság, vagy akár egyetem is, melyet úgy „kap“ a város. Meggyőződésem és rádiófigyelői tapasztalatom szerint két párhuzamos központi műsor a magyarság minden rádió útján közvetíthető értékét felölelheti távolságra, helyre való tekintet nélkül. A mai hangrögzítő berendezések sokfélesége és tökéletessége, a távbeszélővonalak sűrűsége a helyszíni közvetítések dolgában is legyőz minden magyarországi távolságot. Természetes azonban, hogy a két párhuzamos műsornak minden igyekezetében országosnak kell lennie. Rádióvezetésünk dicséretére megállapíthatjuk, hogy az országossá váló emelkedést meg tudta valósítani eddig is, a budapesti előfizetők egy részének mereven helyi lelkülete ellenére.

Nem lehet eléggé hangsúlyoznom, hogy mezőgazdasági népességünk elsomorítóan csekély mértékben rádiós. A közhit ellenkezik ezzel az igazsággal, azt hirdeti, hogy a falvak teli vannak rádiósokkal, mert hiszen a falu életének egyhangúságában hatalmas áldás a rádió. E helytelen közhitből temérdek téves következtetés fakad a műsor körül. A kedvezőtlen helyzet javulását sokan a mindjobban előrehaladó villamosítástól várják, de ez sem hoz elegendő eredményt. Ha például valamely villamossal ellátott faluban ipartelep is van, úgy az ipartelep munkásai ötvenszer-hatvanszor rádiósabbak, mint a közvetlenül mellettük lakó, gyakran náluknál sokkal jobb módú földművesek. Közkeletűen az előfizetési díj nagyságával szokták a mezőgazdasági foglalkozásuk csekély rádióarányát magyarázni. „Borzasztó sok a falusi embernek a havi kettőnegyven!“ — mondják lapok és beszélgetők. Csakhogy a 7.9%-nyi mezőgazdasági rádióarányomban benne van minden mezőgazdasági foglalkozású ember, azaz a földbirtokos is! Általában a rádióelőfizetési díj körül mutakozó jelenségek rendkívül

érdekesek minden társadalomfigyelőnek és lélektanudósna; érdemes róluk elmondanom néhány megfigyelésemet, melyek persze semmikép sem akarnak hivatalos megállapításokként feltűnni, csupán az én egyéni rádióközírói meglátásaim. Naponta nyolc fillérbe kerül a rádióelőfizetés; a legszegényebb ember is eldohányozza, vagy elfröccsözi ennek a többszörösét naponta. Rádióra sok a napi nyolc fillér, dohányra, fröccsre meg se kottyán. Mondhatnók úgyis, hogy művelődésért sok, élvezeti cikkekért többszörösét sem nehezményezik. Persze, — hangzik az észrevétel — mert a rádióért egyszerre kell harminc nap nyolc fillérjét lefizetni! Igen ám, de így van ez az újságok előfizetési díjánál is és itt senkisé meg haragszik érte. Ahogy nem tiltakozik senki amiatt, hogy a lapok ára a csökkentett terjedelem ellenére is ugyanaz maradt. A csökkentett rádióműsornál meg visszakövetelik a pénz egy részét. E teljesen következtelen lelki tünetek betetőződnek azzal, hogy a rádióelőfizetési díj leszállítását gyakran követelik a lapokban, ugyanakkor a vevőkészülékek hatalmas áráiról, arról, ami a rádió terjedésének hasonlíthatatlanabbul nagyobb akadály, mélységesen hallgatnak, mert a rádiógyárak és cégek jó hirdető. A felszólalók tájékoztatlansága oly nagy, hogy még azt sem tudják, négyszázezer előfizetőig a díj fele az államé, fele a rádiótársaságé, négyszázezertől felfelé pedig 80% az államé, csak 20% a rádiótársaságé.

Ismétlem, hogy ez a sok tény a rádióközíró egyéni megfigyelése s érdekes társadalomlélektani jelenségsor megvilágítása. Olyan néplelki jelenségekről számol be, melyek a kisebb bajt látva, nem veszik észre a nagyobb, a háromszámjegyű készülékárakat. Mindez együttesen nem jelentéktelen lelki gátlás a magyar rádiózás fejlődésében, amire az írónak kötelessége rámutatni. Esményi persze az volna, ha rádió, könyv, lap egy egész óra fillérékért hozzáférhető lehetne minden szegény embernek. Nem képzelhető olyan igazi rádióember, aki ne akarná minél több családban megszólaltatni a rádiót. Ez a cél, de mennyien vannak, akiknek a néprádió is megfizethetetlen!

A visszatért lakosság Kelet-Magyarország és Erdély részem egyértelműen és lelkesen tanúságot tett arról, hogy a műsor jó és magyar. Lehetne itt az egyéni szempontokból, helyesebben „felpontokból“ való jószágról vitatkozni, hiszen az egyéni ízlés és szükséglet emberenként változó; a rádió azonban a legnagyobb magyar kollektív intézmény és eredményei csak a nemzet nagy tömegei szempontjából mérlegelhetők. A bevonuló honvédséget több helyen köszöntötték azzal, hogy eddig a magyar lelket, a magyar világot egyedül a rádió jelentette számukra.

Ez az elismerés a műsorszerkesztést még mélyebben, még lobogóbban magyar műsorokra kötelezi. A műsorszerkesztés azonban mit sem tehet alkotó szépírók, alkotó zeneköltők és alkotó tudósok nélkül. Az alkotó magyar erők fokozott erkölcsi és anyagi elismerése ezért a magyar rádió fejlesztésének fő feladata. Eddig, rádiótörténeti okokból, az előadóművészek erkölcsi és anyagi elismerésén volt a nagyobb hangsúly. Az előadó művész igen fontos és nagyon is becsülendő tényező, de nemzeti kultúrát még nem teremt, rádióműfajt nem alkot. Tehetetlen szócső szerzők nélkül. Nincs elegendő magyar zeneszerzőnk, nincs elegendő rádióírónk. Mi a nemzet élete szempontjából nem az állomások szaporítását, nem az előfizetési díj leszállítását tartjuk fő rádiós feladatnak, hanem a teremtő munkát.

A 21 órakor záró magyar rádió műsorát rajta kívül álló okokból egy ideig csökkentette. A köztudatban e csökkentés még mindig a megrövidítettség érzését kelti, lépten-nyomon halljuk, hogy napi három órával kevesebb műsort kap az előfizető. E panasszal ellentétben az az igazság, hogy a magyar rádió az eddig adógépkarbantartásra fordított szünetidőket tölti ki most műsorról;

és pedig reggel meghosszabbította a zenét több mint félórával (a régebben szokásos öt lemez helyett ma tizenkét-tizenöt lemezt ad), 15 óra 20 perctől 16 óra 10 percig pedig csaknem minden esetben élő zenészekkel (azaz nem géppenél) szórakoztató és tánczenét iktatott műsorába. Átlagban ez a meghosszabbítás körülbelül 85 perc, vagyis a panaszolt műsoridőcsökkentés fele. A még hiányzó másfél órát Budapest II. műsorának jelentékeny bővítése adja ki: Budapest II. most naponta 17 óra 15 perctől 21 óráig, vagyis három óra negyvenöt pernyi időt át folytonosan ad műsort, az esti főműsoridőben tehát állandóan kap a közönség két párhuzamos műsort, ami korábban, a „csökkentés“ előtt nem volt meg. Budapest I. háromórás megrövidülése az elmondottak alapján kipótolódtól a lehetőségek szerint, a közönség műsoridőben számottevően nem rövidül meg többé. A műsorzárás időpontjáról a rádió nem tehet, azt el kell viselnünk. Érdekes különben, hogy korábban különösen a vidékiek sokszor hangoztatták, hogy a dolgozó ember kilenckor-féltízkor lefekszik, mert kora reggel már felkel, tehát számára a későesti műsor olyan, mintha nem is volna; ne tegyenek ezért neki való műsorszámot kilenc utánra.

Az átmeneti 21 órás zárás örvendetes eredményekkel járt a műsor rádiószerűsítése terén. Amit műsorszakemberek már régóta szükségesnek tartottak: az egyes műsorszámok idejének megrövidítése, a hangképszerszerűség a színházi, hangversenytermi és felolvasóasztali szellem helyébe, az időszerű műsorszámok szaporítása most végre bekövetkezett. Bizonyos ortodoxia fejlődött ki önkéntelenül is eddig, ezt a korai zárás szétrobbantotta. Ügyesen és feltétlenül rádiószerűen oldotta meg a magyar rádió az Operaházból való közvetítések ügyét: hangrögzítéssel összevonja a lehallgatott operát, csak a csillogó, zeneileg hatásos részeket adva a rádióközönségnek. Az önálló rádióirodalom és művészet nyereségére kiemelődött a magyar rádió a szimpla közvetítőgép szerepe felé haladó süllyedésből; ma mindent meg kell írni, hangművészeti formába át kell önteni, mielőtt a hallgató füle elé bocsátják, nincsen idő a színházak, hangversenytermek nem rádiós, kényelmes berendezéseire. A közönség a végső számadásban így csak nyert, nemhogy veszített volna. De korszerűségben, rádiósabbá válásban nyert a rádióvezetés is.

KILIÁN ZOLTÁN